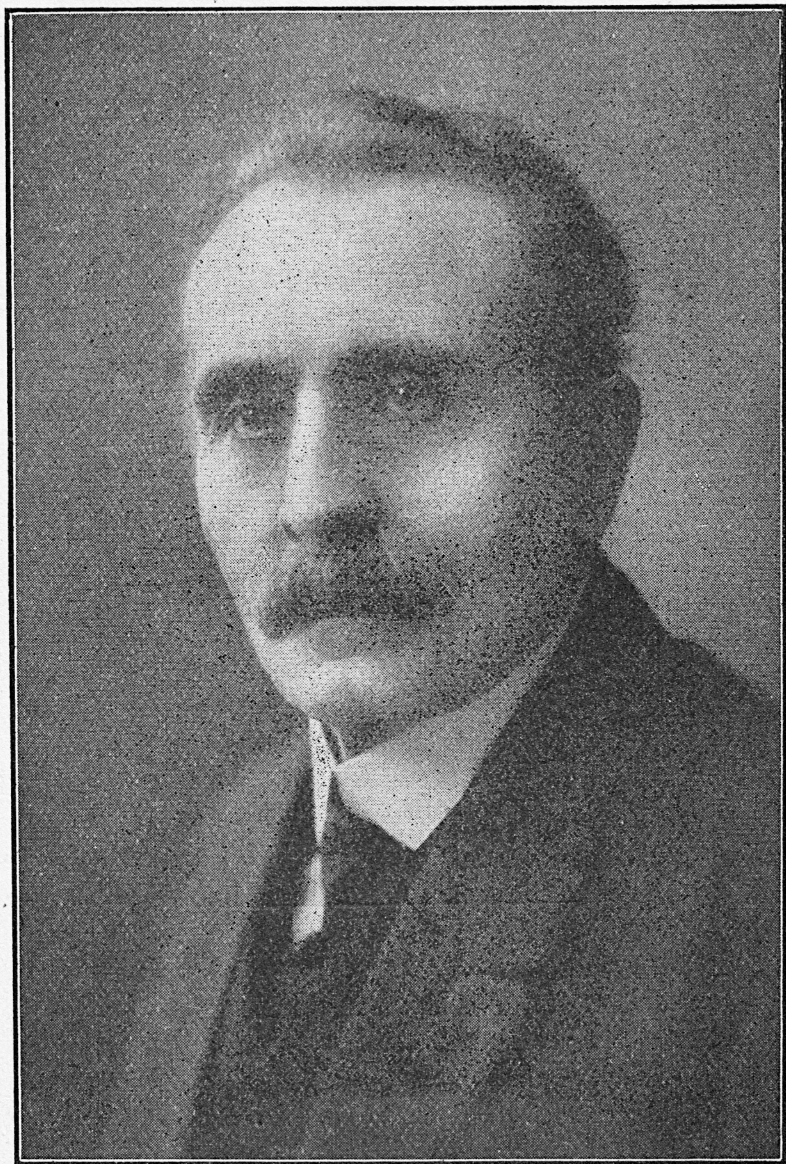

TYÖMIES 20 VUOTTA

A. B. MÄKELÄ

A. B. MÄKELÄ 60 VUOTIAS

Heinäk. 12 p. 1923 täytti A· B. Mäkelä 60 vuotta. Hän on syntynyt heinäk. 12 p. 1863 Kustavissa (uloin saaristopitäjä, ennenkuin varsinainen saaristo alkaa).

Mäkelän kirjallinen työ ja hänen vaikutuksensa ennenkaikkea kirjallisena kasvattajana ja sanomalehtimiehenä on siksi huomattava, että kannattaa tutustua häneen henkilökohtaisestikin·

Mäkelän isä oli seppä, joka Jyväskylän seminaarin avattua innostui menemään sinne, vaikka oli jo nainut mies. Koko suku isän ja äidin puolelta merimiehiä. Mäkelä yritti kuuden vuoden ikäisenä kahdentoistavuotiaan enonsa mukana karata merille, mutta ei huolittu laivaan; eno kyllä pääsi. Myöhemminkin hautoi poika karkaamissuunnitelmia, meri kun veti puoleensa, mutta isä muutti kansakoulunopettajaksi Kuopioon, jossa poika paremmin saattoi taistella suolaisen veden kiusausta vastaan. Kuopion katupojat opettivat pieksämällä "oikeeta suomee", josta kai johtuu, että Mäkelää pidetään savolaisena. Ylioppilaaksi päästyään innostui "kuolleihin" klassillisiin kieliin, niiden kirjallisuuden takia, aikoen koulualalle. Toiset toverit kuitenkin lukivat lakitiedettä, ja heidän opintojaan seuratessaan kiintyi siihen, niin että muutti suunnitelmaa, voidakseen filosofian kanditaattitutkinnon suoritettuaan päästä lakitieteen kanditaatiksi. Suoritti sen vuoksi laajemman kurssin pohjoismaiden historiassa kuin ensin oli aikonut. Hän oli jokseenkin valmis lähtemään fil. kanditaatintutkintoa suorittamaan, kun isä parhaassa iässään äkkiä kuoli, joten pojan täytyi ryhtyä perheenelättäjäksi· Perheessä oli neljä tyttöä, kaikki nuorempia, kaksi varsin pientä. Oli ensin väliaikaisena isältä jääneessä opettajatoimessa, kävi Sortavalassa suorittamassa asetuksenmukaiset opetusnäytteet ja tuli sitten vakinaiseksi.

Hän alkoi niinä aikoina jo kirjallisenkin työskentelyn. Toimitti sivutöikseen vanhaa "Tapiota" (ilmestyi kahdesti viikossa) ja julkaisi Minna Canthin kanssa "Vapaita Aatteita" niin kapinallisessa hengessä, että joutui alituisiin rettelöihin rutivanhoillisen kansakoulujen tarkastajan kanssa. Vaikka tarkastaja ei kuitenkaan voinut sanomalehtityössä häiritä — kouluhallitus esiintyi nim. "vapaamielisenä" — niin katsoi kuitenkin parhaaksi siirtyä kokonaan sanomalehtialalle, kun siihen tuli tilaisuus "Savon" toimitukseen päästyään. Muutti sittemmin Matti Kurikan "Viipurin Sanomiin" ja sen keikahdettua, kun ei oikein sopinut lehden omistajan Lylyn kanssa palkasta ja ohjelmasta, perusti pikimältään "Itä-Suomen sanomat" Lappeenrantaan, jossa ei kuitenkaan kauan viihtynyt. Kun päivälehteläiset perustivat pilalehden "Velikullan", siirtyi sen toimittajaksi ja samalla alakerturiksi "Päivälehteen", joka ilmestyi Helsingissä. Nyt kävi kuitenkin niin, ettei hän jyrkkien mielipiteittensä takia sopinutkaan päivälehteläis-leiriin, joten kyllästyneenä lähti kansakoulunopettajaksi Lappajärvelle — osaksi siitäkin syystä, kun halusi tutustua Pohjolaan ja pohjolaisiin. Menestyi siellä mainiosti, mutta kun Kurikka tuli "Työmieheen" ja lehti muuttui jokapäiväiseksi, sai Matti houkutelluksi hänet toverikseen sinne. Että sittemmin liittyi vielä hänen Sointula-hommaansakin, siihen ei niin paljo vaikuttanut innostus itse siihen asiaan — jonka käytännöllisyyttä hän alun alkaen epäili — kuin Suomen sietämättömät sensuuriolot ja että oli joutunut erikoisen santarmivalvonnan alaiseksi. Käyttäen hyväkseen sukulaisuus- ja tuttavuussuhteitaan saaristolaivurien kanssa hän oli saanut järjestetyksi venäläisille pakolaisille koko turvallisen pakotien saariston kautta, samaten kuin venäläisen maanalaisen kirjallisuuden tuonnin laivalastittain. Hänen lankonsa kapt. Kock oli heidän uskottunsa ja sai Mäkelänkin tuohon vaaralliseen puuhaan innostettua. Santarmit kai jotain epäilivät.

Samanaikaisesti ennemmin hankitut lainopilliset tiedot tulivat hyvään tarpeeseen lukemattomissa painokanteissa, joilla hänet yritettiin läkähyttää ja myöhemmin kaikenlaisissa lakko- y.m. jutuissa.

Mäkelä kirjotteli pilalehtiin jo ylioppilasvuosinaan. Kuopiolainen humoristi A. J. Mela, tunnettu luonnontieteilijä, joka toimitti ensin "Pilkkakirvestä" ja sitten "Matti Meikäläistä", piti aina lujilla kirjotuksista ja maksoi hyvin. Mäkelä asuikin hänen luonaan Helsingissä pitkät ajat. Seurustelusta oli se hyöty, että hataranlaisiksi jääneet koulutiedot eläin- ja kasviopissa suuresti varmenivat; Mela oli sitäpaitsi polveutumisopin (darwinismin) ensimäisiä tienraivaajia Suomessa. Toiseksi Mäkelä oppi häneltä suomentamistaidon. Hän osasi tietysti maan molempia kieliä, mutta ei pystynyt kääntämään kielestä toiseen ajatuksia, vaan sanoja; säälimättömällä haukkumisella Mela sai hänet oikealle tolalle. Käännöstyö ei ole mitään helppoa työtä ja siksi tapaakin käännöksiä, joista on vaikea saada selkoa; Mäkelän ajatuksen mukaan olisikin viisainta opettaa Suomen kouluissa lapsille joku sivistyskieli kuin sellaiselle nurkkakielelle kääntää kirjallisuutta.

Amerikassa on Mäkelä ollut pariinkin otteeseen ja jonkun ajan lehdissämmekin, viimeksi sotavuosina Toverissa. Asuntonsa on ollut Sointulassa B. C. ja siellä hän on toiminut m.m. rauhantuomarina, majakanvartijana ja mahdollisesti kaikenlaisissa muissakin toimissa. Nykyisin elelee "vapaana kirjailijana", kirjottaen m.m. Punikkiin tyylikkäitä pakinoitaan.

Suomalainen työväki tuntee hänet humoristisista kirjotuksistaan sekä näytelmäsuomennoksistaan, jotka kielellisesti tekevän alkuperäisen vaikutuksen, mutta ennenkaikkea hänen satiireistaan ja kertomuksistaan.

Mäkelä ei kuulu puolue-elämämme usein synnyttämiin tekopyhiin lörpöttelijöihin ja palokirjailijoihin (joita ovat m.m. Lehtimäki, ja useat runoilijat, varsinkin Venäjällä olevat; K. Valli oikein tehdasmaisella tuotannolla aiheuttaa omaa henkistä kehitystään huonoon suuntaan). Mäkelän kirjailijaominaisuudet ovat kansanomaiset; hän ei viitsi pöyhkeillä, ei liehakoida tehtävästään tietämättömiä joukkoja, ja samalla hän kuitenkin on syvästi haavoittanut suomalaisen porvariston itserakkautta ja pöyhkeyttä tekemällä sen kirjallisilla keinoillaan naurunalaiseksi.

Työmiehen alakerrat aikoinaan olivat kirjallisesti ja asiallisesti parasta mitä tuotettiin työväenlehtiin ja kirjallisesti katsoen monin kerroin ylittivät porvarilehtien alakerrat. Työmiehen levikki niinä aikoina kasvoi ja osalta siihen vaikutti juuri hänen alakertansa.

Ennenkaikkea henkilökohtaisesti pidän Mäkelän kirjallista tuotantoa suuressa arvossa juuri siksi, kun hän versovaan kirjallisuuteen vaikutti rehdillä tuotannollaan. Hyvään tyyliin liittyi harrastus käyttää yhteiskunnallisia aiheita. "Tollukkalan torakkareformin" tapaiset kirjotukset olivat oloissamme uutta ja vapauttavaa. Samanaikaisesti kuin kirjallinen herrastuotanto "eristeli" ja analyseerasi" pappilaneitosten rakkaussuruja tai tuotti kilvan juhaniahomaista roskaa yhdessä "uudemmanaikaisen" syfiliskirjallisuuden kanssa, työväenkirjallisuus toi esille sorretun luokan ajatuksia ja toiveita, ja Mäkelällä oli parhaat kirjalliset keinot niiden esittämiseksi. Oman vaatimattoman kirjallisen työskentelynsä aikana allekirjottanut piti ikäänkuin helpotuksena, kun jo tunnettu toveri rohkeni ylittää tavanmukaisia senaikaisten, usein kirjallisesti kepsunlaisen sivistyksen omaavia puoluepamppujen "kirjallisia mielipiteitä", laskien tulemaan jotain sellaista, joka jo sanonnassa erosi — ja joka ei pyrkinyt olemaan vaan pelkkää pateettista ja tai naivia tuotantoa, vaan joka pyrki ottamaan elämää itsestään elämästä. Mäkelä on pyrkinyt varistamaan kirjallisuudestamme tuon pateettisen sananhelinän ja hassutukset ja tuomaan tilalle köyhälistön elämää ihan sellaisena, kuin arkipäivä sitä tarjoaa.

Toveri Mäkelän täyttäessä kuusikymmentä vuotta, uskon jokaisen kirjallisuuden ystävän tervehtivän häntä toivomuksella, että filosofisessa yksinäisyydessä elelevä mies edelleenkin rikastuttaisi kirjallisuuttamme tuotteillaan. Kuusikymmentä vuotta ei ole vielä ikä eikä mikään. Siinä iässä, arvelen, voi ikäänkuin laajasti ymmärtämyksellä tarkastella elämää ja valtaannousevan työväen ponnistuksia, sen kärsimyksiä, sen pateettisuudesta vapaata taistelua, sen uskoa uuteen yhteiskuntaan. Mäkelä on ymmärtänyt harvapuheisia, hieman karkeita, itsekseen

filosofeeraavia kertomustensa henkilöitä. Mäkelä on nähnyt työväenliikkeen hajaantuvan ja jälleen liittyvän yhteen. Nuo hänen kertomustensa "Esa Huttuset" ja monet muut, aikansa mietiskeltyään, ovat mukana kansainvälisessä luokkataistelussa, ja ne, jotka eivät ole tulleet mukaan, ovat sortuneet tietoisesti tai tietämättään porvariston kelkkaan. K. R.

SURUMUISTO

(Sov. säv. "Sä seiso vankkana suomalainen...")

Vei nälkä raatajan korpisoihin
ja eestä rakkaiden taisteluun,
kun sorto lohduton uurtajalle
ees suojaa suonut ei leipäpuun

Kun suotu leipää, ei oikeutta,
vaan työstä palkaksi nälkää vaan
ja kylmää katsetta, uhkausta;
ties' työmies taistelun parhaanaan.

Vaan ase vieraiden murhamiesten
kun taistelussa se voittoon sai,
niin kodit köyhien täytti kauhu,
sai kurjain Golgatan perjantai.

Sai surman raataja harmaapäinen
ja nuorukainen ja neitokin. —
Ken eessä luodin sai kuolemansa,
ken turtui tyrmien kauhuihin.

Käy tuulen henkäys kylmä, jäinen
saloilla kauhun ja sorron maan,
kun äidit itkevät yksinänsä
ja orvot kuolevat kehdoissaan.